EDINBURGH 1986, CONGRES IN HET NOORDEN

door

A.C. van Bruggen

Het Negende Internationale Malacologencongres, van 31 augustus tot 7 september gehouden in Edinburgh, was het tot dusverre noordelijkste congres van de Unitas Malacologica (Edinburgh 55°57', Kopenhagen 1965 55°43') en wat betreft het weer heeft men dat dan ook wel geweten - overigens werd mij verteld dat de temperaturen ook voor Schotland in die periode onder het gemiddelde lagen. Geen wonder dat de nieuwe president, Dr. C. Meier-Brook, de lachers op zijn hand kreeg door te garanderen dat bij het volgende congres (1989) in Tübingen (Zuid-Duitsland) de temperatuur gemiddeld ten minste één graad hoger zou liggen!

Edinburgh en Schotland waren voor velen een openbaring. In eerste instantie is Schotland zo duidelijk verschillend van Engeland (en Wales) dat er geen twijfel mogelijk is dat dit echt een ander land is. De drie grote Schotse banken hebben vanouds het recht bankbiljetten uit te geven, zodat van elk type bankbiljet ten minste vier apert verschillende versies bestaan, want de Schotse bankbiljetten circuleren naast de Engelse. Bijvoorbeeld, de £ 10-biljetten van de Bank of England (de enige die wij normaliter zien), die van de Royal Bank of Scotland, en de Clydesdale Bank, hebben allemaal dezelfde waarde, maar zien er zo anders uit dat men even staat te kijken. Ook bepaalde waarden van de gangbare postzegels verschillen opvallend van die van bijvoorbeeld Engeland.

Verder zijn gewoonten en benamingen ook soms anders; het congres werd ontvangen door de Lord Provost van de stad Edinburgh en niet door de Lord Mayor, verschillende aanduidingen voor de gekozen burgemeester in Groot-Brittannië. In het straatbeeld van Edinburgh is de kilt, die eigenlijk oer-mannelijke dracht, min of meer sterk vertegenwoordigd. Ga zo maar door; een ieder die ooit in Schotland is geweest, zal dit land nooit meer per abuis als Engeland betitelen ...

De stad Edinburgh heeft de naam een van de mooist gelegen steden ter wereld te zijn. In de loop der eeuwen is in een sterk geaccidenteerd landschap dat van oorsprong zelfs vulkanisch was, een stad verrezen waarvan het oude centrum merkwaardig gaaf bewaard is. Met een typisch Brits understatement wordt dat deel van Edinburgh wat in de 18e eeuw gebouwd werd, zelfs de 'New Town' genoemd. Hoog boven alles steekt het op een steile klif gebouwde kasteel uit; diep aan de voet van het kasteel in een ravijn, ontstaan door het droog leggen van een 'loch', ligt de spoorweg en het hoofdstation. Aan de overkant van het ravijn ligt de befaamde Princes Street (waar men congresdeelnemers op elk uur van de dag aan kon treffen!), die aan de kant van het ravijn slechts plantsoen heeft, zodat de blik over het dal op het kasteel en de 'bovenstad' onbelemmerd blijft. Over bezienswaardigheden wil ik verder goeddeels zwijgen; voor mij is de Royal Botanic Gardens één van de top-tien in de hele wereld. Congresdeelnemers vonden bovendien in hun map een vrijkaartje voor de dierentuin - buitengewoon boeiend.

De president, David Heppell van het Royal Museum of Scotland (ontstaan door de fusie van enige rijksmusea in Schotland; vroeger Royal Scottish Museum), bleek gevoelig voor traditie. Niet alleen traden tijdens een avondreceptie in het museum doedelzakspelers op, bij het binnenkomen van het bestuur van de Unitas Malacologica voor de driejaarlijkse vergadering werd dit voorafgegaan door een pijper - immers, bij ceremonieel optreden worden belangrijke personen begeleid voor hun eigen doedelzakspeler. Deze opwindende krijgsmuziek is buiten het Verenigd Koninkrijk voornamelijk populair geworden als gevolg van de wereldberoemde taptoe van Edingburgh.

Terug naar het congres. Dit werd bezocht door ca 300 deelnemers die tezamen ongeveer 250 voordrachten hielden in soms vier parallel verlopende zittingen - duidelijk dus een overladen programma. Die ca 300 deelnemers kwamen uit een groot aantal landen; de delegatie van Groot-Brittannië was uiteraard de grootste, Nederland was met minder dan een dozijn personen vertegenwoordigd. Dankzij een steunfonds waren landen van de Derde Wereld goed vertegenwoordigd; het Oostblok heeft het vrijwel 'en bloc' laten afweten. Het was echter bijzonder jammer dat de befaamde Amsterdamse school van de Vrije Universiteit eigenlijk niet aanwezig was. Door een tactische fout bij de organisatie was geen plaats gemaakt voor symposia en zittingen die betrekking hebben op fysiologie, endocrinologie, e.d. meer. Het congres verliep over zeven volle dagen; alleen de woensdag was vrij gehouden voor excursies, zodat het geheel echt overladen was. Het is uiteraard moeilijk allen die zich voor een voordracht aanmelden een plaats in het programma te geven; dat was ten dele opgevangen door de mogelijkheid te verschaffen 'posters' (dus lezingen op aanplakborden met foto's, kaarten en grafieken) op te stellen. Tussen al die voordrachten door moesten dan bovendien nog zittingen gehouden worden van huishoudelijke aard, van technische aard (bijeenkomst van museumconservatoren, van natuurbeschermers, van de kartering in het kader van de European Invertebrate Survey = E.I.S.), enz.- geen wonder dat de deelnemers nogal eens in Princes Street waren aan te treffen.

De naar verhouding weinige gewone voordrachten werden ondergebracht in afzonderlijke zittingen gerangschikt naar specialisme. De andere waren ingedeeld in zeven symposia, elk voorafgegaan door een 'Keynote

Lecture', een inleidende en tegelijkertijd probleemsamenvattende voordracht. De symposia waren de volgende: 'Geschiedenis van de malacologie' (dit zal in de toekomst een vast programmapunt worden), 'Tweekleppigen' (als posthuum eerbetoon aan de beroemde malacoloog Sir Maurice Yonge, eerder dit jaar hoogbejaard in Edinburgh overleden), 'Hogere indeling en fylogenie van de kieuwslakken', 'Toegepaste malacologie', 'Koudwatermollusken' (vnl. bewoners van de diepzee), 'Ingevoerde mollusken', en 'Mollusken als bedreigde diersoorten'. Daarnaast waren er drie 'workshops', specialistische bijeenkomsten voor kleinere groepen van direct betrokken personen, nl. over Scaphopoda, Littorinidae, en de Neogene paleontologie van het noorden van de Dominicaanse Republiek.

Wat allereerst op het congres opviel, was het sterke terugkomen van de systematiek in al haar geledingen. Het is moeilijk vast te stellen of dat nu veroorzaakt werd door het wegblijven van grote groepen niet-systematici, door het massaal verschijnen van onze Britse collega's, of door andere factoren. Verder werd voor het eerst aandacht besteed aan de Scaphopoda of olifantstandjes, voor de gemiddelde malacoloog een wat obscure groep. De totaal slechts ongeveer 350 soorten krijgen nu pas de aandacht die ze blijkbaar ruimschoots verdienen. Het was o.a. interessant te vernemen dat meer dan 30 soorten in de noordelijke Atlantische Oceaan voorkomen, waarvan er soms meer dan 20 bijeen op de zeebodem blijken te leven. Een van de deelnemers betoogde zelfs dat de schelpen van Scaphopoda onovertroffen zijn als aanwijsstokje bij het vertonen van transparante vellen (overhead projectie). Ook de belangstelling voor tweekleppigen is momenteel zeer groot; tientallen personen houden zich bezig met Bivalvia, wat dertig jaar geleden wel anders was.

Hebben we iets gemist? Jazeker, er werd eigenlijk in het geheel geen aandacht geschonken aan de hoogst ontwikkelde mollusken, de inktvisachtigen. Misschien een merkwaardige samenloop van omstandigheden, want er wordt hier en daar (USA en elders) wel degelijk intensief gewerkt aan deze boeiende diergroep. Zoals overal zijn de natuurbeschermers ook in de malacologie sterk in opmars, en terecht. Weekdieren worden in hun voortbestaan bedreigd door factoren als milieuvervuiling, concurrentie van ingevoerde soorten, handel in zeldzame exotische schelpen en zo meer. Bij het grote publiek wekken zij niet de emotie van olifanten, neushoorns, walvissen en jachtluipaarden; immers, om een voorbeeld te geven, een tweekleppige heeft zelfs niet eens een kop! Weekdieren vormen echter een essentieel onderdeel van het oecosysteem in zee, in het zoete water en op het land, reden waarom het noodzakelijk is tijdig aan de bel te trekken. In de Hawaii-archipel is het al zo ver gekomen dat bepaalde landslakken uitsluitend in de dierentuin voortgekweekt moeten worden; deze soorten worden bedreigd door een Amerikaanse roofslak (Euglandia rosea), die ter plaatse was ingevoerd om de Afrikaanse reuzenslak (Achatina fulica), eveneens een ongewenste immigrant) te bestrijden. Overigens blijkt het kweken van deze slakken in het geheel niet eenvoudig te zijn. Naast in het wild uitgeroeide dieren als przewalskipaard en davidshert zullen de al overbelaste dierentuinen nu ook landmollusken van Hawaii moeten gaan kweken ...

Het overigens wegens reparaties aan het dak tijdelijk voor het publiek gesloten Royal Museum of Scotland, waar het congres zich goeddeels afspeelde, had o.a. een semi-permanente tentoonstelling opgesteld als aanzet tot dit congresthema. Overigens was dit museum een bijzonder geslaagd hoofdkwartier - men ontmoette de collega's in een decor van Britse vogels, terwijl de posters opgesteld waren temidden van de Britse zoogdieren en een imposante gorilla de weg wees naar de malacologie. Daar komt bij dat het museumgebouw een juweel is van Victoriaanse bouwkunst.

Het zou te ver voeren om in detail op de voordrachten in te gaan; te zijner tijd zullen de verhandelingen van het congres in een aantal delen gepubliceerd worden. De onderwerpen varieerden van prelinneaanse malacologie tot koraalboorders onder de tweekleppigen, spermamorfologie als systematisch kenmerk en diepzeebiologie. Wat betreft excursies (wat een mooi en spectaculair land!) was er ruime keus en de deelnemers aan het stijlvolle (en zeer kostbare) banket in de paleiselijke omgeving van Hopetoun House zullen dit niet spoedige vergeten. De hoogtepunten van het congres in Edinburgh deden de kleine tekortkomingen op het gebied van organisatie, enz. absoluut in het niet zinken. Overduidelijk is weer eens aangetoond dat de malacologie een springlevende tak van wetenschap is. Hulde aan David Heppell en zijn mede-organisatoren!